

Denken en zinnen schrijven

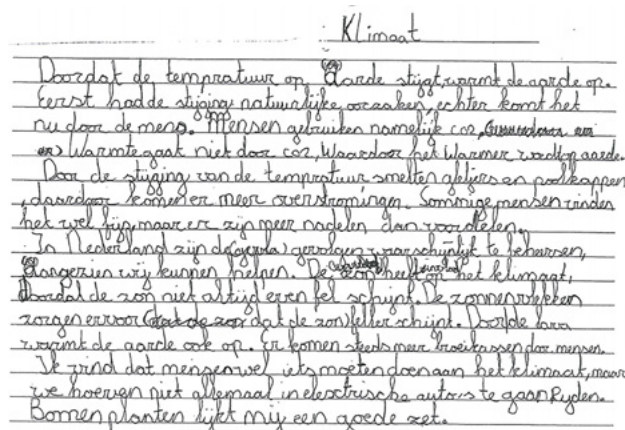
Mooie zinnen leren maken

Taalmethoden proberen basisschoolleerlingen te helpen om tot goede teksten te komen. Leerkrachten signaleren echter dat het schrijven van een zin voor leerlingen een complexe uitdaging is (Hochman & Wexler, 2017). Hoe bereik je dat leerlingen nadenken over de formuleringen van zinnen?

TEKST ERIC BESSELINK EN NANCY VAN MAANEN

Het goed formuleren van zinnen is voor veel leerlingen een probleem. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een analyse die we in een net afgerond onderzoek (zie het kader 'Schrijfproject Schrijven kun je leren') maakten van meer dan 450 teksten van leerlingen van groep 7 van elf basisschoolgroepen. Uit hun teksten (zie figuur 1 voor een voorbeeld) blijkt dat het probleem deels verklaard kan worden uit slordigheid: leerlingen vergeten hoofdletters te gebruiken en sluiten hun zinnen niet af met een vraagteken of punt. Maar er is meer aan de hand: kinderen schrijven vaak korte zinnen. Schrijven leerlingen langere zinnen, dan zijn deze vaak kreupel of onlogisch. Zo komen ze dan bijvoorbeeld tot zinnen als 'Doordat het vliegtuig schommelt in de lucht, stormt het flink.' Dat kinderen het moeilijk vinden goede en logische zinnen te schrijven, is niet zo vreemd. Schrijven is best lastig en

daarbij: veel taalmethoden schenken weinig aandacht aan het schrijven van goede zinnen. In hun boek *Writing Revolution* breken Hochman en Wexler (2017) een lans voor

Figuur 1 – Voorbeeldtekst

FOTO'S: ERIC BESSELINK

Na het modelen volgt in de les altijd een fase waarin leerlingen onder begeleiding de nieuw te leren vaardigheid kort oefenen. Daarna gaan ze zelf aan de slag

een systematische aanpak binnen en buiten de taalles om het zinsbewustzijn van leerlingen te stimuleren. Wat kunnen we leren van hun inzichten?

PRATEN OVER TAAL

In een onderzoeksgroep van Iselinge Hogeschool werken (aanstaande) leerkrachten, docenten en onderzoekers aan een leerlijn en activiteitenlijn zinsbewustzijn voor de groepen 4 tot en met 8. In lijn met de inzichten uit *Writing Revolution* wordt tijdens de schrijfactiviteiten veel tijd besteed aan het praten over zinnen. De leerkracht start de schrijfactiviteiten met het hardop denkend voordoen van een formuleervaardigheid. Dit modelen van de leerkracht leidt tot het inzicht bij leerlingen welke stappen zij het beste kunnen zetten in hun schrijfproces. Na het modelen volgt in de les altijd een fase waarin leerlingen onder begeleiding de nieuw te leren vaardigheid kort oefenen. Daarna gaan ze individueel of in tweetallen aan de slag. En tenslotte wordt gestimuleerd dat leerlingen deze kennis ook (zelf) toepassen in andere situaties, bijvoorbeeld tijdens een aardrijkskundeles (Panadero, 2017). Een voorbeeld dat illustreert op welke

manier de leerkracht modelt hoe van twee zinnen één zin kan worden gemaakt door een voegwoord te gebruiken:

Op het bord staan twee zinnen: 's Winters is het koud. 's Winters heb ik niet zo veel zin om buiten te spelen.

De leerkracht zegt: 'Als ik deze twee zinnen aan elkaar plak, krijg ik denk ik best een mooie zin. Ik moet er dan wel een goed voegwoord bij bedenken. Volgens mij komt het door de kou, dat ik 's winters niet naar buiten wil. Dat is een verklaring. Ik denk dat ik daar het voegwoord 'doordat' bij kan gebruiken. Ik probeer het maar eens: 'Doordat het 's winters koud is, heb ik 's winters niet zo veel zin om buiten te spelen.' Wat vinden jullie van deze zin? Kan ik er nog iets aan veranderen om hem beter te maken? Klinkt de zin mooi? Kan er iets weg?' Daarna ontstaat een gesprek met de klas: er staat te veel in. 'Wat staat er te veel in? Wat kan weg? Ik zie dat er twee keer 's winters in staat. Ik ga eens kijken of ik dat eens beter kan laten klinken. Doordat het 's winters koud is, heb ik niet zo veel zin om buiten te spelen. Ik vind dat de zin zo beter en prettiger klinkt.'

Een systematische aanpak binnen en buiten de taalles om kan het zinsbewustzijn van leerlingen stimuleren en helpen bij het schrijven van goede zinnen

In ons onderzoek mochten we lessen in acht verschillende groepen 7 observeren. We zagen dat er mooie discussies ontstonden tussen leerlingen onderling en tussen leerkracht en leerlingen. Bij een zin als 'Omdat we gaan zwemmen, is het mooi weer buiten' stelde een van de leer-

krachten voor om direct richting zwembad te gaan. En dat in november! Dit soort zinnen zijn hersenbrekers voor leerlingen.

Leerlingen wennen eraan dat er over hun zinnen wordt gepraat. In het gesprek over hun formuleringen oefenen zij in het reflecteren over zinnen. Bij dat reflecteren gebruiken ze specifieke termen die hun denken stimuleren.

Zo gebruiken ze woorden als 'woordvolgorde', 'tegenstelling', 'oorzaak', 'gevolg', 'voegwoorden', 'interpunctie' en 'toevoegen en weglaten'. De leerkracht moet deze begrippen bewust inzetten en een plek geven in het taalbeschouwend leergesprek. De activiteiten kennen een opbouw: na de instructie van de leerkracht is er altijd een fase waarin de leerlingen samen (in tweetallen) hun eerste pogingen doen om van een enkelvoudige zin een samengestelde zin te maken. We hebben mooie voorbeelden gezien waarin leerlingen dat met wisbordjes doen, of waarin de leerkracht werkt met het programma LessonUp (een programma waarmee je digitale en interactieve lessen kunt arrangeren).

ELKAAR FEEDBACK GEVEN

Niet alleen tijdens de instructie werken leerlingen veel in tweetallen, ook tijdens de verwerking helpen ze elkaar door feedback te geven op elkaars zinnen. Het geven van feedback is echter niet eenvoudig. In hun artikel over feedback en tekstrevisie op de

*Bij reflecteren
gebruiken kinderen
termen die hun
denken stimuleren*

Schrijfproject Schrijven kun je leren

basisschool geven Bogaerds en collega's (2017) aan dat leerlingen geneigd zijn vooral op 'lagere-orde-vaardigheden' feedback te geven. Ze zullen dus eerder opmerkingen maken en tips geven over het gebruik van hoofdletters en het toepassen van interpunctie-regels, dan op zaken als woordvolgorde, logica en duidelijkheid. Ook geven leerlingen bij hun feedback veelal de gesuggereerde verbetering expliciet aan, zonder dat ze hun maatje uitnodigen om vooral ook zelf na te denken. In de ontwikkelde activiteiten wordt natuurlijk óók aandacht besteed aan het juist gebruiken van interpunctie- en spellingregels (lagere-orde-vaardigheden), maar ligt de nadruk toch meer op hoe leerlingen van korte zinnen samengestelde zinnen kunnen maken door gebruik te maken van een passend voegwoord. Ze leren elkaar na te laten denken over de keuze van een voegwoord en leren dat die keuze consequenties heeft voor de volgorde van de woorden. Ze komen erachter dat er soms woorden moeten worden toegevoegd of weggelaten (hogere-orde-vaardigheden). In het ontwikkelde pakket geven we de leerling ondersteuning in de vorm van tip- en topprompts. Leerkrachten geven aan dat leerlingen met deze prompts gericht feedback geven en dat zij ook zelf scherper feedback zijn gaan geven op de zinnen van kinderen.

TOEPASSEN VAN HET GELEERDE

Op drie manieren stimuleren we dat leerlingen het geleerde ook buiten de taalles toepassen. Allereerst zorgen leerkrachten ervoor dat minimaal eens per week een opdracht tijdens de verwerking van een aardrijkskunde-, geschiedenis-, of natuurkundeactiviteit wordt aangepast: leerlingen schrijven dan een gegeven zin af met een in de taalles geleerd voegwoord. Daarnaast zijn er stickervellen beschikbaar waarop de geleerde voegwoorden staan. Deze vellen liggen op tafelgroepjes. Wanneer een leerling buiten de taalles een geleerd voegwoord gebruikt, mag hij daarbij een sticker plakken. Tot slot zijn bingokaarten beschikbaar, waarmee per tafelgroep tijdens een activiteit buiten de taalles kan worden gespeeld. De inzet van die kaart is: kunnen we als groep in onze teksten de voegwoorden van de bingokaart gebruiken?

In het schrijfproject Schrijven kun je leren, waaraan meer dan 300 leerlingen meedoen, wordt onderzocht of de kwaliteit van de teksten van leerlingen als gevolg van het gebruiken van de ontwikkelde materialen toeneemt. In het onderzoek dat in dit artikel wordt benoemd, werden twee groepen onderscheiden: een controlegroep en een experimentele groep. Alle leerlingen schreven zowel bij de start als bij het einde van het onderzoek een korte tekst. Hierbij moesten ze op basis van vier korte informatieve teksten over de wolf of over het klimaat een eigen tekst maken. Tussen het moment van de begin- en eindopdracht volgden de leerlingen uit de experimentele groep de acht activiteiten uit het ontwikkelde pakket. Na vergelijking van alle teksten door meer dan vijftig beoordelaars bleek dat de teksten van de leerlingen uit de experimentele groep significant verbeterd waren ten opzichte van de teksten van de leerlingen uit de controlegroep. De opbrengsten en conclusies vind je op de materialensite en website van het project: www.awonderwijs.nl/materialen-voor-de-praktijk/materialen-zinnen-schrijven en www.awonderwijs.nl/projecten-academische-werkplaats/leren-schrijven.

NIET VANZELF

Goede zinnen schrijven, leren kinderen niet vanzelf. Ze worden meer zinsbewust wanneer over hun zinnen gepraat wordt en wanneer zij elkaar op een goede manier feedback kunnen geven op hun zinnen. Ook de aandacht die buiten de taalles wordt besteed aan de kwaliteit van zinnen, heeft een positief effect op de kwaliteit van hun zinnen en teksten.

De literatuurlijst is te vinden op:
www.jsw.nl/artikelen

ERIC BESSELINK,

(eric.besselink@live.nl) is onderzoeker bij Iselinge Hogeschool en projectleider van Schrijven Kun je Leren

NANCY VAN MAANEN,

(nancy.vanmaanen@iselinge.nl) is opleidingsdocent bij Iselinge Hogeschool en projectlid van Schrijven Kun je Leren

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

JSW

nr 5
Januari
2020

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op
tablet en pc

Voor
slechts
€79,95 per
jaar

Studenten
ontvangen
50%
korting

Special

**Positieve
kijk op hoog-
begaafdheid**

Krijg toegang
tot het digitaal
archief
(>1.000 artikelen)

Meer weten?

Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692